

Opiskelijan työturvallisuusopas

Kuvataide

Helsinki

Helsingin työväenopisto

Opiston tervehdys

Tervetuloa opiskelemaan Helsingin työväenopistoon kuvataidetta.

Opiston kurssitarjonnasta löytyy kuvataiteen erilaisiin tekniikoihin, työskentelytapoihin ja menetelmiin keskittyviä kursseja, joiden yhteydessä opiskelijat kohtaavat paljon erilaisia kysymyksiä aineiden, materiaalien ja tekniikoiden turvalliseen käyttöön liittyen. Tästä oppaasta löydät monia käytännönläheisiä huomioita ja vastauksia näihin kysymyksiin.

Opistomme haluaa tarjota turvalliset ja toimivat puitteet opiskelijoille ja opettajille. Tämä opas onkin tarkoitettu kaikkien kuvataiteen opetukseen osallistuvien tahojen käyttöön turvallisen työskentelyn tueksi ja avuksi.

Tervetuloa oppimaan uutta ja perehtymään kuvataiteen rikkaaseen maailmaan!

Sisällysluettelo

Turvallisen työskentelyn muistilista	4
Työturvallisuus oppiaineittain	5
Piirustus ja maalaus	5
Taidegrafiikka	7
Kuvanveisto ja keramiikka	9
Tiffany- ja lasitaide	11
Pelastuslaitoksen ohjeita	12
Työväenopiston järjestyssäännöt	13

Turvallisen työskentelyn muistilista:

1. **Perehdy** käyttämiisi materiaaleihin ja niiden käyttöohjeisiin ennen kuin aloitat työskentelyn. Huolehdi samalla, että käyttämiesi materiaalien paikkaansa pitävät nimet ja turvallisuusmerkinnät käyvät ilmi niiden säilytykseen tarkoitetuista pakkauksista ja astioista.
2. **Käytä** tarvittavia suojautumisvälineitä käsitellessäsi taidemateriaaleja. Käytä työskentelyyn sopivia työvaatteita. Muista suojata tarvittaessa iho ja silmät. Käytä työskentelyyn sopivaa hengityssuojainta ja kuulosuojaimia tarvittaessa.
3. **Vältä** ruokailua työskentelytiloissa ja pidä työskentelyssä käytetyt välineet erossa ruokailuun käytettävistä välineistä.
4. **Kysy** neuvoa ja opastusta opettajalta, jos sinulle herää kysymyksiä materiaalien turvallisesta käytöstä.
5. **Huomioi** työskentelyssäsi muut ympärillä olijat, kanssaopiskelijat sekä opetustilojen muu käyttö.
6. **Siivoa** työskentelysi jäljet ja jätä työpisteesi siistiin kuntoon lopettaessasi. Käytetyt välineet palautetaan niille varatuille paikoille. Käytetyt laitteet suljetaan (esim. lämpölevyt) ja käytetyt aineet säilötään oikein.
7. **Huolehdi** paloturvallisuudesta ja työskentelystäsi syntyneiden jätteiden turvallisesta käsittelystä. Käytä tarvittaessa kannellisia ja paloturvallisia jäteastioita ja tarkista, että kansi tulee jälkeesi kiinni.
8. **Vältä** liuottimien, öljyjen, lakkojen, liimojen ja maalien joutumista viemäriin.
9. **Omasta ja muiden turvallisuudesta huolehditään yhdessä.** Jos huomaat puutteita, kerro asiasta henkilökunnalle.

Työturvallisuus opetusaineittain

Piirustus ja maalaus

Käytössämme on tavattoman monenlaista välinettä ja materiaalia, joten turvallisen työskentelyn muistilista kannattaa pitää mielessä. Tässä on keskeisimpiä huomioita piirtämiseen ja maalaamiseen liittyvien materiaalien turvallisesta käytöstä.

Liidut, hiilet ja piirtimet

1. **Erilaiset piirtimet** ovat yleisesti suhteellisen turvallisia käyttää.
2. **Piirtimien kanssa** on hyvä miettiä mitä aineita ne sisältävät. Piirtimissä on usein väriainesten lisäksi pieniä määriä muita aineita, jotka voivat olla joissain tapauksissa allergisoivia tai haitallisia. Tussit voivat sisältää esim. liuottimia tai alkoholia.
3. **Liiduista ja piirtimistä irtoavan pölyn** luomista, hengitysilmaan levittämistä ja hengittämistä tulee välttää ja jäljet siivota hyvin kostealla pyyhkien. Etenkin kuivapastellien ja hiilen kanssa työskentelyssä tulee huomioida pölyhaitta. Työskentelyssä syntynyttä pölyä ei tule puhaltaa tai pölyttää siivouksen tai työskentelyn yhteydessä.
4. **Työskentelyasennon ergonomisuuteen** kannattaa kiinnittää huomiota.

Lakat, fiksatiivi ja liimat

1. **Opiston tiloissa tulee suosia** vesiliukoisia loppulakkoja. Liuotinpohjaisten lakkojen käyttöä tulee välttää.
2. **Opiston tiloissa voi** käyttää vesiliukoisia liimoja sekä kuumaliimaa. Liuotinpohjaisten liimojen käyttöä tulee välttää.
3. **Fiksatiivien ja muiden aerosolituotteiden** käyttäminen tulee tehdä ulkona tai työskentelyyn erikseen varatussa vetokaapissa. Hyvästä ilmanvaihdosta tulee huolehtia työskentelyn aikana ja sen jälkeen.

Maalit

Taidetarvikemarkkinoilla on monia erilaisia maalausaineita ja maaliaineryhmiä. Jokaisen aineen kohdalla on tärkeää perehtyä niiden ominaispiirteisiin ja turvallisen käytön vaatimukseen. Tässä tärkeitä huomioita:

1. **Pohdi mitä aineita maalit sisältävät.** Markkinoilla on mm. raskasmetalleja sisältäviä tuotteita, joiden käytössä suositellaan käytettävän suojakäsineitä (nitriilikumisä). Lisäksi markkinoilta löytyy ns. myrkyttömiä maalausmateriaaleja. Tarvittaessa kysy neuvoa tuotteen myyjältä, valmistajalta tai opettajalta.
2. **Pölyävien materiaalien käyttöä tulee välttää.** Etenkin pigmenttijauheiden käytössä tulee huolehtia riittävästä suojautumisesta ja tarvittaessa kysyä neuvoa opettajalta.
3. **Kaikkien maaliaineiden** käytön yhteydessä on hyvä suojata iho, käyttää työvaatteita, tarvittaessa suojata silmät roiskeilta ja aina välttää aineiden nielemistä.

4. **Aerosolituotteiden käyttö** tulee tehdä niiden käyttöön soveltuvassa vetokaapissa. Opiston sisätiloissa niiden käyttö on kielletty.

Liuottimet

Maaliaineiden ja materiaalien yhteydessä käytetään usein lisäaineita ja maalinesteitä, jotka auttavat maalauksen eri vaiheissa. Näiden lisäaineiden kanssa tulee huomioida etenkin seuraavat seikat:

1. **Opiston tiloissa pyritään liuotinvapaaseen työskentelyyn.** Näin pyritään huomioimaan tilojen muu käyttö ja mahdollisten riskiryhmien (mm. astmaatikot, allergikot ja raskaana olevat) turvallisuus.
2. **Etenkin voimakkaiden liuottimien käyttöä** maalausnesteissä tulee välttää. Liuotteetomia maalausmediumia kannattaa suosia.
3. **Hajuttoman tärpätin käyttö** on sallittu opettajan luvalla maalauksessa, mutta pensselit pestään saippualla.
4. **Hajutonta tärpättiä, öljyä tai liuottimia sisältävät jätteet** (rätit yms.) säilötään kannellisissa roska-astioissa. Ylijääneet maalinesteet, jotka sisältävät öljyä ja hajutonta tärpättiä säilötään niille tarkoitettuihin kannellisiin jäteastioihin.
5. **Markkinoilla on paljon tuotteita,** jotka korvaavat perinteisiä liuotinpohjaisia tuotteita esim. öljyvärimaalauksessa. Halutessasi voit kysyä opettajalta lisää.
6. **Huolehdi ihon, silmien ja hengityksen suojaamisesta** tarvittaessa sopivilla suojautumisvälineillä.

Taidegrafiikka

Taidegrafiikka on monipuolinen ja rikas tekniikka, jossa käytetään erilaisia materiaaleja, välineitä ja aineita. Turvallisen työskentelyn muistilista kannattaa pitää taidegrafiikan yhteydessä käden ulottuvilla. Tässä on keskeisimpiä huomioita taidegrafiikkaan liittyvien materiaalien ja työskentelyvaiheiden työturvallisuudesta.

Syövytys

- 1. Ferrikloridi eli rautakloridi** on syövyttävä suola. Sitä voi käyttää normaalissa huonetilassa, kunhan huomiot seuraavat seikat:
 - Se on ainoastaan kuparin syövytykseen. Muiden metallien kanssa se voi aiheuttaa reaktion, joka kehittää myrkyllistä kaasua.
 - Iholle joutuessa huuhtelu ja pesu saippualla.
 - Jos sitä roiskuu silmiin, niin huuhtelu runsaalla vedellä useamman minuutin ajan. Hakeudu tarvittaessa lääkäriin.
 - Käytä suojalaseja, työvaatteita ja tukevia suojakäsineitä suojautumiseen.
- 2. Työskentelyn päättyessä** tulee pystytankkiin asettaa kansi päälle ja laaka-altaasta ferrikloridi kaataa takaisin kanisteriin. Roiskeet tulee saman tien huuhdella ja kuivata. Kuivunut ferrikloridi on pölyvää ja terveydelle haitallista.
- 3. Työskentelyssä tulee olla huolellinen ja rauhallinen**, etenkin laattaa laskiessa ja nostessa ferrikloridi-altaista. Tee huolellinen huuhtelu kylmällä vedellä molemmin puolin laattaa. Taustateippien irrotus on hyvä tehdä juoksevan veden alla. Ferrikloridi on ruostuttavaa ja kellastuttavaa, joten vaatteisiin roiskuessa se jättää pysyvän tahran.
- 4. Syöminen, juominen ja tupakointi** on kielletty kemikaaleja käytettäessä.

Pohjusteet, lakat ja liuottimet

- 1. Akryylipohjusteet** ovat joko kiinteitä tai nestemäisiä. Kaikki pohjusteet irtoavat kidesoodaliuoksessa. Ohuet suojakäsineet työskenneltäessä riittävät.
- 2. Akryyliakvatinta** suihkutetaan kynäruiskulla. Se on hyvä tehdä vetokaapissa ja isojen laattojen ruiskutuksessa voi lisäksi käyttää työskentelyyn sopivaa hengityssuojainta.
- 3. Kun peittolakkana** käytetään värjättyä sellakkaliuosta, lakka poistetaan laatalta Sinolilla vetokaapissa. Työskentelyn aikana käytetään tukevia suojakäsineitä. Käytetyt räsyet ja aluspaperit laitetaan metalliseen roskikseen työskentelyn päätyttyä.
- 4. Liuottimia** käytetään ja käsitellään vain vetokaapissa tai hyvin ilmastoidussa tilassa. Liuottimien luoma haitta tulee huomioida. Esim. Sinolista märät käsipyyhkeet tai rätit laitetaan kannelliseen ja metalliseen jäteastiaan.

Laatat

- 1. PVC-vaahtomuovi on suhteellisen turvallinen materiaali.** PVC-laattaa ei kuitenkaan saa kuumentaa tai polttaa siitä vapautuvien kaasujen vuoksi.
- 2. Carborundum** ja collagrafia menetelmissä käytetään vesiliukoisia lakkoja, gessoja, liimaa ja carborundumhiekkää. Tarvittaessa tulee käyttää suojakäsineitä ja hengityssuojainta.
- 3. Alumiinilevyjen** kanssa tulee varoa niiden teräviä reunoja.
- 4. Tärpätin** käyttöä tulee rajoittaa. Jos työvälineet tai telat kaipaavat tehopesua niin parafiinipohjainen lampuöljy on turvallisempi vaihtoehto. Liuotinta sisältävät jätteet laitetaan kannellisiin jäteastioihin.

Väreistä

1. **Kaikki** painovärijätteet (öljypohjaiset, vesiliukoiset, blockprint yms.) laitetaan kannelliseen ja metalliseen jäteastiaan.
2. **Värit** tulee laittaa työskentelyn jälkeen väriensäilytyskaappiin.

Laattojen, lasi- ja pleksilevyjen puhdistaminen

1. **Kuparilevy** pestään ensin ruokaöljyllä ja sitten miedolla pesunesteellä.
2. **Lasilevyt**, joissa väriä sekoitetaan ja telataan, puhdistetaan pahvipalalla tai palettiveitsillä. Sen jälkeen voidaan käyttää talkki- tai liitujauhoa ja sanomalehtiä, joilla lasilevy saadaan puhtaaksi. Talkki- ja liitujauhon käytössä tulee välttää pölyn leviämistä. Työskentelyn tulee tapahtua vetokaapissa ja tarvittaessa tulee käyttää hengityssuojainta.
3. **Pleksilevyt**, joissa väriä sekoitetaan ja telataan, puhdistetaan pahvipalalla tai palettiveitsillä. Sen jälkeen voidaan käyttää käsipaperia ja lopuksi ruokaöljyä.

Käsien puhdistaminen

Kädet on hyvä suojata suojakäsineillä (nitrilikumisilla) työskentelyn aikana. Kädet on hyvä puhdistaa ensin pyyhkimällä (apuna tässä voi käyttää pientä määrää ruokaöljyä) ja sitten pesemällä miedolla pesunesteellä.

Kuvanveisto ja keramiikka

Kuvanveisto ja keramiikka ovat ainutlaatuisia työskentelytapoja, joiden yhteydessä tarjoutuu mahdollisuus luoda ja rakentaa tilallisia taideteoksia aina veistoksista käyttöesineisiin. Monipuolisuus näkyy myös työskentelyssä käytettävissä materiaaleissa, koneissa ja välineissä. Turvallisen työskentelyn muistilista kannattaa pitää kuvanveistossa ja keramiikassa mielessä. Tässä on keskeisimpiä huomioita kuvanveistoon ja keramiikkaan liittyvien materiaalien ja työskentelyvaiheiden työturvallisuudesta.

Työkoneet ja laitteet

- 1. Erilaisten työkoneiden** oikeaoppinen ja turvallinen käyttö on tärkeää. Koneiden ja laitteiden käyttö on sallittua vasta opettajan antaman perehdytyksen jälkeen. Suunnittele laitteita käyttäessäsi työskentelysi etukäteen ja arvioi suunnitelma myös työturvallisuuden näkökulmasta. Kartoita mahdolliset riskit ja ehkäise niiden luomia vaaratilanteita keskustelemalla työskentelystäsi ja sen järjestämisestä opettajan kanssa.
- 2. Noudata** laitteiden käyttöohjeita ja käytä laitteita tarkoituksenmukaisesti.
- 3. Käytä** tarvittavia suojaimia (ihon, silmien, hengityksen ja kuulon suojaamiseen) työskentelyssä ja huomioi samalla kanssaopiskelijoiden työturvallisuus sekä luokkien muu käyttö.
- 4. Vältä** pölyn luomista ja levittämistä työskentelyssäsi. Imuroi ja pyyhi kostealla työpisteesi ja huolehdi sen siisteydestä muutenkin.
- 5. Huolehdi** paloturvallisuudesta työskentelysi aikana.
- 6. Kysy** neuvoa opettajalta tarvittaessa.
- 7. Työskenneltäessä erilaisten** materiaalien ja laitteiden kanssa on hyvä huolehtia myös oman rokotussuojan voimassaolosta (esim. jäykkäkouristusrokotus).

Keramiikan polttaminen ja polttouunit

Vältä oleskelua uunihuoneessa polttojen aikana. Polttamisesta syntyy haitallisia kaasuja polttolämpötilan saavuttaessa 150 C asteen kuumuuden. Tämä tapahtuu n. 30-40 minuuttia polton aloittamisesta. Opiston opiskelijat eivät saa käyttää, täyttää tai tyhjentää keramiikka-uuneja. Uunien käytöstä huolehtivat opettajat.

Savet ja lasitteet

- 1. Keramiikassa ja kuvanveistossa** on tärkeää huolehtia oman työpisteen ja tilojen siisteydestä.
- 2. Käytä tarvittaessa** suojahanskoja, hengityssuojainta ja suojalaseja.
- 3. Etenkin työskentelystä syntyvän pölyn siivoamiseen** tulee kiinnittää huomiota. Siivoa työskentelyn päätteeksi työtasot ja lattia kostealla pyyhkien. Pese työvälineet ja aluslevyt huolellisesti. Pyyhi myös lasitesankojen ja käytettyjen astioiden ulkopinnat roiskeista. Vältä pölyn hengittämistä.
- 4. Viimeistele keramiikkatyöt** kostealla ja vältä kuivatyöstöä.
- 5. Käytä** vain veteen sekoitettuja lasituspigmentejä.
- 6. Älä käytä** aluspapereita lasittaessasi keramiikkatöitä.

7. **Hio poltettua** työtä vain märkähiontana. Kuvanveistossa ja keramiikassa tulee olla tarkkana etenkin, kun käsiteltävät materiaalit pölyävät. Tällöin työskentely-ympäristö ja sivulliset tulee huomioida ja samalla suojautua riittävän hyvin. Saven ja betonin kuivahiominen on kielletty opiston tiloissa niiden luoman terveyshaitan vuoksi.
8. **Lasitteet** voivat sisältää mm. raskasmetalleja, joten on tärkeää muistaa huolehtia riittävästä suojautumisesta niitä käytettäessä. Jauhemaisten materiaalien käsittelyn tuleekin tapahtua aina vetokaapissa.
9. **Huolehdi** työskentelysi päätteeksi, että materiaalit ja välineet palautetaan niille varatuille paikoille.

Tiffany- ja lasitaide

Tiffany- ja lasitaiteen keinoin voidaan tuottaa toinen toistaan kauniimpia taiteellisia kokonaisuuksia. Näihin tekniikoihin liittyy paljon erityismateriaaleja, -laitteita ja -välineitä. Turvallisen työskentelyn muistilistassa (s. 4) esitetyt ohjeet tulee huomioida työskentelyn aikana. Tässä on keskeisimpiä huomioita Tiffany- ja lasitaiteeseen liittyvien materiaalien ja työskentelyvaiheiden työturvallisuudesta.

Juottaminen

1. **Juottamisen** yhteydessä on tärkeää huolehtia juotoskaasuilta suojautumisesta ja syntyneiden kaasujen oikeaoppisesta poistamisesta. Juottamisen tuleekin tapahtua työskentelyyn sopivan kohdepoistimen alla. Myös omaan ja muiden työturvallisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota.
2. **Noudata** laitteiden käyttöohjeita ja käytä laitteita tarkoituksenmukaisesti. Laitteiden käyttö on sallittua vasta opettajan antaman perehdytyksen jälkeen.
3. **Käytä** tarvittavia suojaimia työskentelyssä ja huomioi kanssaopiskelijat sekä luokkien muu käyttö.
4. **Kysy** neuvoa opettajalta tarvittaessa.

Lasin hiominen

1. **Lasin hiomisessa** on tärkeää huolehtia silmien, ihon ja kasvojen sekä hengityksen asianmukaisesta suojaamisesta. Raskasmetallien luoma haitta ja riski tulee huomioida työskentelyssä.
2. **Noudata** hiontalaitteiden käyttöohjeita ja käytä laitteita tarkoituksenmukaisesti.
3. **Huolehdi**, että hiominen tapahtuu märkähiontana. Kuivahiontaa ei saa käyttää lasin hiomisen yhteydessä.
4. **Kysy** neuvoa opettajalta tarvittaessa.

Lyijy

Helsingin työväenopisto noudattaa Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes:in ohjeistusta, jonka mukaan lyijyä sisältävien juotost materiaalien käyttö on kielletty.

Lyijyn sekä lyijyä 0,3 % tai yli sisältävien seosten myynti tai muu luovutus yleiseen kulkutukseen on tullut kielletyksi 1.3.2018, koska lyijy luokitellaan lisääntymiselle vaaralliseksi aineeksi.

Markkinoilla on yhä lyijyä sisältäviä juotostinoja ja näitä on voitu myydä myös kuluttajille, joten käytettävät juotostinat on syytä tarkistaa. Tieto juotostinan koostumuksesta löytyy pakkausmerkinnöistä sekä käyttöturvallisuustiedotteesta (lyijyn kemiallinen merkki Pb). Tällä hetkellä markkinoilla on saatavissa useita lyijyttömiä juotost materiaaleja.

Pelastuslaitoksen ohjeita

Puhelinnumeroita hätätilanteisiin

Myrkytyskeskus: 0800 147 111 tai 09 471 977

Yleinen hätänumero: 112

Palotilassa oleville

- Siirry välittömästi ulos
- Sulje ovet perässäsi

Poistumaan käsketyille

- Ota poistumiskehotus vakavasti
- Harkitse etukäteen mitä otat mukaan: lompakko, avaimet, päällysvaatteet
- Sulje nopeasti ovet ja ilmastointi
(ikkunat – käytännössä toimii vain harvassa kiinteistössä)

Loukkuun jääneille

- Pysy sisällä, mikäli käytävässä tai tilassa on paljon savua
- Ilmoita itsestäsi huutamalla, puhelimella tai valoja vilkuttamalla
- Varaa vettä, mikäli mahdollista
- Tuki ovien raot esim. kostealla kankaalla, mikäli savua tulee sisään
- Hanki raitista ilmaa raottamalla ikkunaa

Helsingin työväenopiston järjestyssäännöt

Opistossa opiskelijoilla ja henkilöstöllä on oikeus opiskella ja työskennellä miellyttävässä ja turvallisessa oppimisympäristössä. Järjestyssäännöt ovat yhteisiä pelisääntöjämme, jotka luovat turvallisen ja viihtyisän ympäristön kaikille. Säännöt koskevat sekä fyysistä että virtuaalista toimintaympäristöä. Järjestyssääntöjä sovelletaan kaikissa opiston järjestämässä tilaisuuksissa.

1. Olemme kaikki yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia.
2. Jokaisella opiskelijalla on samat oikeudet ja velvollisuudet.
3. Omalla käyttäytymisellämme edistämme työrauhaa ja turvallisuutta. Pyrimme avoimeen ilmapiiriin.
4. Opetusta järjestetään oppimista ja opiskelijoita varten. Ole aktiivinen – osallistu opetukseen!
5. Pidämme yhdessä huolta opiskelu- ja työympäristöjen siisteydestä ja turvallisuudesta.
6. Noudatamme sovittua opetusaikataulua ja käytämme tiloja sovitun mukaisesti. Opetustilasta poistutaan opetuksen päätyttyä.
7. Noudatamme opettajan ja muun henkilökunnan ohjeita opiston tiloissa ja opetustilanteessa.
8. Opetustilanteen taltioimisesta tulee sopia opettajan ja muiden osapuolten kanssa. Emme suvaitse häirintää, kiusaamista, väkivaltaa emmekä päihteiden käyttöä opistossa.
9. Häiritsevä opiskelija voidaan määrätä poistumaan opetustiloista.
10. Häiritsevä opiskelija voidaan tarvittaessa erottaa määräajaksi, enintään työkaudeksi.

Iloitsemme oppimisesta yhdessä!